

NORGES
DØVEFORBUND

NORGES DØVEFORBUND

PRINSESSE MÄRTHA LOUISE ER NORGES DØVEFORBUNDS HØYE BESKYTTER

Kunnskapsdepartementet
postmottak@kd.dep.no

Norges Døveforbund
post@doveforbundet.no

Oslo 30.06.2020

Norges Døveforbund sine innspill til Opplæringsloven.

Norges Døveforbund (NDF) viser til Kunnskapsdepartementets høringsnotat om Opplæringsloven. Vi takker for muligheten til å komme med innspill. NDF har lest høringsnotatet og mener at det inneholder fine ord og ønsker for døve og hørselshemmede elever samt tegnspråk. Det er flere setninger, bestemmelser og forslag vi har innspill på. Våre innspill er som følger:

1. **Opplæringsloven i sin helhet**
2. **Språkloven, språkmiljø, språkholdninger og manglende kunnskap om tegnspråk.**
3. **Tidlig innsats og sakkyndig vurdering**
4. **Læreplan for døve og hørselshemmede elever**
5. **Rett til opplæring i og på tegnspråk for KODA-barn**
6. **Skolefritidsordning for døve og hørselshemmede elever, § 5-5**
7. **Rett til ekstra år på videregående for tegnspråklige, § 6-5**
8. **Kapittel 10: Universell opplæring og individuell tilrettelegging og § 13-3 om Fjernundervisning**
9. **Opplæringspråk og hovedmål på hver skole, § 13-4.**
10. **Kompetansekrav, § 15-2 og 15-3**
11. **ASK-paragrafene § 2-16 og § 3-13**
12. **Kapittel 14: Rett til rådgiving, § 14-1 og § 14-2**
13. **Fylkesmannen som klageinstans**
14. **Avsluttende kommentarer**

1. **Opplæringsloven i sin helhet.**

NDF ser at utvalget har lyttet til NDF sine tidligere innspill i arbeidet med opplæringsloven og takker utvalget for å ha hørt på oss. Lovforslaget og NOU'en som ble lagt frem viser i større grad viktigheten av bruk av tegnspråk i undervisning og opplæring av døve og hørselshemmede barn og unge. NDF støtter utvalgets utgangspunkt om at barnet og barnets beste skal løftes og at retten til opplæring skal stå i forhold til barnets behov. Dog er NDF usikker på om utvalget har tilstrekkelig kunnskap om døve og hørselshemmede elever og behovene deres. Barn med hørselshemming er enda mer forskjellige enn andre barn, fordi språkdeprivasjon, miljø og andre funksjonsnedsettelse kommer i tillegg til det at man er ulike mennesker. Å starte med en hypotese om at man bare trenger spesiell tilrettelegging dersom det felles klasserommet ikke virker optimalt, er en innstilling som vil gå på bekostning av de døve og hørselshemmede og tegnspråklige barnas rettigheter.

NDF mener det er viktig at ny opplæringslov gjenspeiler det som kom frem i St. Meld. Nr. 35 "Mål og mening", hvor norsk tegnspråk anerkjennes som offisielt språk i Norge og dermed gir elevene en direkte rett i loven, til opplæring i og på norsk tegnspråk i et tegnspråkmiljø. Vi er opptatt av at norsk tegnspråk lovmessig blir anerkjent som eget språk (noe som vil skje høsten 2020 med den nye Språklova) og vil til livs den skadelige tanken om at tegnspråk er et hjelpemiddel og

Grensen 9, 0159 Oslo

Telefon: 23 31 06 30 Telefaks: 23 31 06 50 E-post: post@doveforbundet.no Hjemmeside: www.deafnet.no
Konto for gaver : 8200.06.08072 Bankgiro: 8200.01.77004 Organisasjonsnummer: 974 252 708

NORGES DØVEFORBUND

PRINSESSE MÅRTHA LOUISE ER NORGES DØVEFORBUNDS HØYE BESKYTTER

spesialpedagogisk tiltak for døve og hørselshemmede elever. Retten til språk er en grunnleggende rettighet. Derfor ønsker vi at den nye opplæringsloven gir elevene en større og selvstendig rett til opplæring i og på norsk tegnspråk i et tegnspråkmiljø.

I avsnittet om elever med stort potensial for læring, er det beskrevet godt hvordan disse barna trives bedre når de er i fellesskap med andre «som dem selv» som de kan speile seg i og som kan utfordre dem. Dette er et poeng som NDF og tegnspråkbrukere har forsøkt å få frem også i flere år, om at barn med tegnspråk som førstespråk trenger fellesskap med andre tegnspråkbrukere for å trives og for å utvikle seg optimalt. I beskrivelsen av inkludering (side 344 under Tilpasset opplæring) er det i stedet skrevet at «Forutsetningen om et fellesskap mellom elevene innebærer at inkludering bygger på erkjennelse av mangfold og prinsippet om likeverd.» Det hadde vært fint om barn med tegnspråk også ble beskrevet som en gruppe som i tillegg til å bli inkludert, trenger fellesskap med andre barn som de kan speile seg i og at dette elementet som bringes så godt opp om elever med stort potensial for læring, også kan benyttes til å forsterke andre elevers behov for like barn å trives med. NDF er bekymret for den økende tendensen til psykiske problemer blant døve og hørselshemmede elever. Språkdeprivasjon, der mangelen på optimal tilgang til språk er rådende, er noe NDF ser ofte blant døve og hørselshemmede barn og unge med psykiske problemer.

NDF har også lagt merke til at utvalget nevner få beskrivelser av hva et tegnspråkmiljø er. Betegnelsen tegnspråkmiljø nevnes flere ganger, men NDF finner ikke hva det vises til. For eksempel på side 426 står det at «Nydalen videregående skole mener også at elever som får undervisning i og på norsk tegnspråk, skal følge læreplanene i norsk tegnspråk og norsk for hørselshemmede da læreplanene tar hensyn til tospråkligheten, og at elevene sikres at opplæringen finner sted i et tegnspråkmiljø». At tegnspråkmiljø ikke er beskrevet i opplæringsloven gjør at det er opp til enhver skole og kommune å definere hva som er bra nok, og dette har de sjeldent kompetanse til. NDF leser at utvalgets nye lovforslag til opplæringsloven legger opp til bruk av skjønn i større grad enn den opprinnelige loven. NDF er sterkt bekymret for hva det vil bety i praksis for døve og hørselshemmede elever rundt om i landet. NDF har gjennom årene fått flere henvendelser fra fortvilte foreldre som opplever å møte en stengt dør og forutinntatte holdninger fra både skoleledelse, lærere, PP-tjeneste, kommune, barnevern og staten. NDF har hørt skrekkehistorier om døve og hørselshemmede elever som får mangelfull opplæring og undervisning samt utsettes for mobbing, utfrysing og andre negative psykososiale opplevelser av både medelever, lærere og skoleledelse. NDF erfarer at flere av kommuner bruker økonomi som hovedargument mot å gjennomføre tiltak i henhold til elevenes rettigheter. Dette mener NDF er veldig klare brudd på opplæringsloven og behovet for praksis må strammes inn. NDF mener det må bli vanskeligere å bryte loven. Av den grunn er NDF veldig for at det skal opprettes et nasjonalt overordnet organ eller myndighet som kan ta for seg saker som omhandler døve og hørselshemmede elever. Døve og hørselshemmede elevers rett til et godt skolemiljø, lærermiljø og individuell utvikling skal være overordnet kommunenes behov for å spare på penger.

NDF ønsker også at fylkesmannen skal ha inngående kjennskap og kunnskap om døve og hørselshemmedes historie, kultur, språklige identitet og det norske tegnspråket. NDF oppfordrer fylkesmenn landet om til å sette seg inn i døve og hørselshemmedes historie, kultur, språklige identitet og det norske tegnspråket før avgjørelser på vegne av de(n) døve og hørselshemmede eleven(e) treffes. Fylkesmenn bør også få muligheter til å sanksjonere mot skoleeiere og kommuner som bryter opplæringslovens paragrafer som omhandler døve, hørselshemmede og tegnspråklige elever.

NORGES
DØVEFORBUND

NORGES DØVEFORBUND

PRINSESSE MÄRTHA LOUISE ER NORGES DØVEFORBUNDS HØYE BESKYTTER

Videre mener NDF at det er viktig at alle elever i grunn- og videregående skole får økt allmenn kunnskap om norsk tegnspråk og dens historie og kultur som knytter seg til språket samt økt allmenn kunnskap om døve og hørselshemmedes historie og kultur generelt som en del av deres opplæring. NDF trekker her paralleller til det samiske perspektivet og anser det som godt holdningsskapende arbeid for fremtidige generasjoner døve og hørselshemmede å øke forståelsen for norsk tegnspråks tilstedeværelse, og sørge for kunnskap om at norsk tegnspråk er et selvstendig og fullverdig språk, slik det slås fast i Språkloven som vedtas høsten 2020. NDF ber derfor utvalget om å stille krav til innholdet i de allmenne undervisnings- og opplæringsmaterialet. Økt kunnskap gir økt forståelse, interesse og fremmer gode holdninger og vil bidra til å redusere utenforskap, ensomhet og mobbing. NDF ønsker økt kunnskap både hos skoleeiere, lærere og elever. På sikt mener vi at dette også vil kunne bidra til at flere senere velger utdanning innen norsk tegnspråk, noe det er stort behov for.

Norge har per dags dato ikke inkorporert FNs sin CRPD-konvensjon om funksjonshemmedes rettigheter, men ratifisert CRPD-konvensjonen. I praksis betyr det at norsk lov fortsatt står over FN i spørsmål som angår funksjonshemmede selv om de kan se til FN sin lov ved forming av nytt lovverk. FN stilte i mars 2020 sterke spørsmål til Norge om hvorfor norske funksjonshemmede har dårligere rettigheter, dårligere likestillingsvilkår og er oftere diskriminert i det norske samfunnet. NDF mener at vurderingene fra utvalget bør sees i sammenheng med tilbakemeldingene fra FNs CRPD-komité ettersom CRPD-konvensjonen har strengere rettigheter til funksjonshemmede.

Utvalget skriver i kapittel 31 om universell opplæring og individuell tilrettelegging, at *“ifølge artikkel 24 er statene forpliktet til å bygge ned funksjonshemmende barrierer i utdanningssystemet og gi elever som har behov for det, individuell tilrettelegging og støtte innenfor rammene av det allmenne utdanningssystemet”*. Videre følger det *“av artikkel 4 nr. 3 at konvensjonspartene aktivt skal trekke inn og rådføre seg med mennesker med nedsatt funksjonsevne, også barn med nedsatt funksjonsevne, gjennom de organisasjonene som representerer dem”* (s. 340 i i NOU 2019: 23 Ny opplæringslov). I CRPD-artikkel 24-3 b og c, står det spesifikt at Norge forplikter seg til å *“legge til rette for innlæring av tegnspråk og fremme av døvesamfunnets språklige identitet”*. Videre skal Norge *“sikre at undervisningen av (...), døve og døvblinde personer, især barn, finner sted på de språk og i de kommunikasjonsformer og med de kommunikasjonsmidler som er best tilpasset den enkelte og i et miljø som gir størst mulig faglig og sosial utvikling”*. NDF mener det er bekymringsfullt at Norge ikke har inkorporert FNs CRPD-konvensjon, da det gir norske funksjonshemmede bedre vern om sine rettigheter. Denne artikkelen er en av flere kilder til Norges Døveforbund sine innspill til opplæringsloven.

2. Språkdeprivasjon, språkmiljø, språkholdninger og manglende kunnskap om tegnspråk.

NDF har i flere år kjempet for å få frem en endring i majoritetens holdninger om døve, hørselshemmede og tegnspråk. Gjennom historien har vi sett at hypotesen om at døve og hørselshemmede vil bli hørende igjen og velfungerende medlemmer av samfunnet så lenge de lærer seg å snakke og oppfatte tale, faller på sin egen urimelighet. Det finnes ingen evidens for at fokus på taleopplæring og å oppfatte tale hos døve og hørselshemmede elever fører til at de blir fullverdige medlemmer av samfunnet. Derimot er det evidens for at hørselshemmede barn og unge som ikke bruker tegnspråk (språkdepriverte barn og unge) sliter mer psykisk, sosialt og kognitivt i forhold til døve og hørselshemmede barn og unge som bruker tegnspråk i alle aspekter av livene deres (Øhre, 2017). Språkdeprivasjon, som nevnt under pkt. 1. Opplæringsloven i sin helhet, er betydningen

NORGES DØVEFORBUND

PRINSESSE MÄRTHA LOUISE ER NORGES DØVEFORBUNDS HØYE BESKYTTER

av mangel på optimal tilgang til språk. NDF ser ofte at språkdepriverte døve og hørselshemmede barn har i større grad psykiske problemer, noe som vises i Øhres doktorgradsarbeid.

I sitt doktorgradsarbeid har psykologspesialist Beate Øhre ved Nasjonal behandlingstjeneste for hørsel og psykisk helse (NBHP) undersøkt psykiske lidelser og traumatiske opplevelser hos døve og hørselshemmede polikliniske og psykiatriske pasienter. Hun fant ut at halvparten av pasientene som søkes til i psykisk helsevern, som opprinnelig ble opprettet for døve og tegnspråklige pasienter, er talespråklige. De talespråklige pasientene rapporterte om mer stressrelaterte, somatiske helseplager enn pasienter som bruker norsk tegnspråk. Med utredningsverktøy og undersøkelsesmetoder tilpasset pasientenes språkform, fant Øhre ut i studien at fordelingen av psykiske lidelser hos døve og tegnspråklige hørselshemmede tilsvarte det man finner hos hørende pasienter. Talespråklige døve/hørselshemmede sliter derimot langt mer.

Patrick Kermits rapport "Hørselshemmede barn og unges opplæringsmessige og sosiale vilkår i barnehage og skole" (2018), fant ut at hørselshemmede barn og unge i skoler og barnehager tidlig begynner å maskere sin manglende språkforståelse og later som om de forstår noe de *kanskje* hørte. Rapporten tegner et skremmende og ensartet bilde av mangler og uheldige konsekvenser både sosialt og faglig, hos de såkalte "inkluderte" døve og hørselshemmede elevene. Rapporten vektlegger særlig tre problemområder:

1. Faglig dårligere

Hørselshemmede barn og unge gjør det som gruppe faglig dårligere enn sine jevnaldre hørende medelever i skolen. Dette skyldes blant annet av at undervisningen gis på de hørende elevenes premisser, og at de hørselshemmede elevene må tilpasse seg denne praksisen så godt de kan. Mangel på ressurser, fagkompetanse, individuell og teknisk tilrettelegging i skolene bidrar til at hørselshemmede ikke får like stort utbytte av undervisningen som sine hørende medelever, ifølge forskerne.

2. Strever sosialt

Hørselshemmede barn og unge har vansker med sosial deltakelse og likestilling i barnehager og skoler for hørende. Sammenlignet med hørende medelever opplever døve/hørselshemmede svakere relasjoner til jevnaldre og opplever mer ensomhet. Mange har ikke en eneste venn, og voksnes nærvær kan ikke kompensere for dette. God inkludering starter i barnehagen, men det er ingen grunn til å tro at det er lettere å starte her bare fordi barna er små. Problemene kan starte i tidlig alder, viser forskning.

3. Blir ikke spurt.

Mangel på medvirkning er et tredje område som fremheves i Kermit-rapporten. Det er fullstendig fravær av forskningsresultater som viser at hørselshemmede barn og unge blir spurt eller involvert når det gjelder oppfyllelse av deres rettigheter. De er i stedet priggitt voksne som har all makt til å definere hva retten til tilrettelagt undervisning skal omfatte og når denne retten er oppfylt. Mange opplever avmakt, men kan ikke gjøre noe annet enn å tilpasse seg.

NDF mener at både rapporten og avhandlingen viser det NDF og døve/hørselshemmede tegnspråkbrukere alltid har sagt: Inkludering og integrering både skal og må skje på de døve og hørselshemmedes premisser. NDF kan vise til de gode erfaringene fra den såkalte L97-generasjonen. L97-generasjonen er døve/hørselshemmede mennesker som har fått undervisning etter læreplan L97, som ga rett til undervisning i og på tegnspråk, den gang uten sakkyndig vurdering. De fleste av dem ble født på slutten av 1980-tallet og begynnelsen av 1990-tallet. Synet på inkludering på den

NORGES DØVEFORBUND

PRINSESSE MÄRTHA LOUISE ER NORGES DØVEFORBUNDS HØYE BESKYTTER

tiden var at det er nødvendig å ha god forståelse i et språk - tegnspråk - for å fungere faglig og sosialt i samfunnet ellers. Det var mange som hadde tegnspråkundervisning da og det var sterke tegnspråkmiljøer i skolene. I dag er det mange fra denne generasjonen som er sterke bidragsyttere i samfunnet i dag, noe samfunnet nyter godt av. Å ta mastergrader og doktorgrader er nå blitt vanligere i Norge blant denne generasjonen, noe som var absolutt ikke vanlig eller tenkelig i tidligere generasjoner. Den utdanning denne generasjonen har valgt tilsvarer det som er forventet av jevnaldrende i samfunnet i form av yrkesvalg og samfunnsdeltakelse. Generasjonen er også aktive i partipolitikk, fritidsarrangementer og så videre sammen med resten av samfunnet. Dette er resultatet av det NDF kaller inkludering som fører til at god tilgang til undervisning i og på norsk tegnspråk i gode tegnspråkmiljøer. Mange som underviste den gang var voksne døve og hørselshemmede tegnspråkbrukere med lærerutdanning. Dette var, og er fortsatt, et godt eksempel på at godt språkmiljø, gode språkholdninger blant lærerne og skoleledere/eiere, PP-tjenesten samt god kunnskap om tegnspråk fører til samfunnsnyttige resultater. Samfunnet drar gode fordeler i dag av resultatene fra denne generasjonen, siden det er økt samfunnsdeltakelse, økt arbeidsdeltakelse og lavere antall uføre blant denne generasjonen.

Dessverre ser NDF at det altfor ofte fremkommer at kommuner, skoleledere, lærere, PP-tjenester og fylkesmenn mangler kunnskap på, kjennskap til og har negative holdninger til tegnspråk og dens fordeler. Ofte får døve og hørselshemmede elever integrert i skoler ikke oppfylt deres rett til tegnspråklig undervisning under §2-6. Ofte er grunnen til det at kommunene ikke har økonomi til å oppfylle elevens rett, skoleledere, lærere og PP-tjenesten har liten kunnskap om hvor de skal gå for å innhente korrekt hjelp, og staten/fylkesmenn dømmer ofte saker i skolens favør uten å ta innover seg at dette betyr at eleven får ikke oppfylt sine rettigheter og blir språkdepriverte. Dette står i sterk kontrast til hovedmålet i den norske språkpolitikken som går ut på at *“alle skal ha rett til språk, å få utvikla og bruka sitt eige morsmål eller førstespråk, inkludert tegnspråk, sitt eige urfolksspråk eller nasjonale minoritetsspråk, og alle skal få høve til å læra seg framande språk”* (St. Melding nr. 35 (2007-2008) Mål og mening).

3. Tidlig innsats og sakkyndig vurdering.

NDF mener at tidlig innsats jf. gjeldende opplæringslov § 1-4 må videreføres og realiseres ved at døve og hørselshemmede barn og unge får tegnspråkopplæring i et førstespråksmiljø i det de starter sin skolegang. NDF ser også at det opprinnelige Oppl. §2-6 3. ledd, om sakkyndig vurdering, er blitt fjernet. NDF er glade for at utvalget stiller seg bak NDFs forslag om at denne retten til sakkyndig vurdering blir fjernet. NDF mener at eleven og foreldrene skal selv kunne bestemme hvilket språk barnet skal få undervisning i og på. Det skal være mulighet for å velge 2-språklig undervisning, uansett språk. Dersom en elev bare ønsker opplæring i norsk tegnspråk eller ønsker opplæring i og på norsk tegnspråk, men samtidig å følge alle ordinære læreplaner, har eleven rett til dette. Norsk tegnspråk i undervisning skal ikke være avhengig av spesialpedagogiske midler som enkeltvedtak og PPT-sakkyndigvurdering. Egne læreplaner for døve og hørselshemmede elever skal være valgfritt uavhengig om man velger en, to, tre eller fire av planene.

NDF ønsker å legge til at alle døve og hørselshemmede barn og unge skal ha en direkte rett til å få opplæring i og på tegnspråk i § 4-4 i det nye lovforslaget og at skolene har en direkte plikt til å tilrettelegge for dette. NDF mener at denne bestemmelsen vil føre til at barn som har behov for tegnspråk, men som blir nektet dette av for eksempel foreldrene sine, kommunenes økonomi, PP-tjenestens manglende kompetanse, likevel får språklig opplæring i og på tegnspråk. Dette vil i sin tur

NORGES
DØVEFORBUND

NORGES DØVEFORBUND

PRINSESSE MÅRTHA LOUISE ER NORGES DØVEFORBUNDS HØYE BESKYTTER

føre til at færre døve og hørselshemmede barn og unge blir satt til "vente og se"-forsøket der man venter med tegnspråk og heller ser om barnet kan klare seg godt nok uten det. Erfaringsmessig har dette "vente og se"-forsøket ført til at mange døve og hørselshemmede barn og unge mangler god nok språkforståelse og maskerer eller skjuler i større grad deres manglende språkforståelse av både norsk tale, norsk skrift og norsk tegnspråk, noe som i sin tur fører til at mange døve og hørselshemmede barn og unge faller ut fra samfunnet og fra de sosiale lag. Psykiske problemer og forstyrret språklig og sosial progresjon er vanlig å se blant barn og unge som har vært utsatt for språkdeprivasjon.

Det har i lang tid vært fokus på integrering og inkludering av døve og hørselshemmede barn i nærskolen. Integrering og inkludering er to viktige begreper til å kjenne på og forstå forskjellen på. De senere års integreringstendenser, som i praksis innebærer at døve og hørselshemmede elever integreres i det ordinære klasserommet, blant hørende elever, ved hjelp av hørselstekniske hjelpemidler og i mange tilfeller ved hjelp av tegnspråktolk, viser med all tydelighet at slik integrering ikke nødvendigvis gir god inkludering. Tvert imot ser NDF altfor ofte at denne praksis fører til usynliggjøring av en hel gruppes språk, nemlig norsk tegnspråk. Tanken bak denne praksisen synes å være at det beste for den enkelte er å etterstrebe mest mulig likhet med flertallet på alle områder, og at man altså skal gå bort fra spesialskoler og egne klasser. Dette er misforstått og mislykket integrering og gjenspeiler en oppfatning om at norsk tegnspråk er et hjelpemiddel, et spesialpedagogisk tiltak og noe man bør unngå av inkluderingshensyn.

Man tar heller ikke inn over seg at språk og kultur er en del av barnets psykososiale utvikling og er noe som ikke opphører når skoledagen er over. Fellesskolen blir derfor ikke tilfredsstillende selv med vedtak om individuell tilpasning. NDF mener at § 3-9 andre ledd i det opprinnelige opplæringsloven må endres til at alle elever som får opplæring og undervisning i og på tegnspråk skal få det i et tegnspråklig miljø både på grunnskolen og på videregående, i det nye oppl. § 4-4. Denne formuleringen må i den nye opplæringsloven gi tydelig uttrykk for at retten til å få opplæring og undervisning i og på tegnspråk i et tegnspråklig miljø skal gå foran nærskoleprinsippet i oppl. § 3-6, altså slik at eleven får en direkte rett til tegnspråklig undervisning og opplæring på en skole som best kan ivareta hensynet til tegnspråklig miljø. Elever må selv få velge skole, også interkommunalt, dersom det finnes muligheter for å samle to eller flere tegnspråklige elever på samme skole, enten daglig eller noen dager i uka. Tegnspråklig miljø må være fokuset.

Paragrafen i § 4-4 må også få inn et ledd om at Statped skal få det overordnede og lovpålagte ansvaret for all opplæring, undervisning og tilrettelegging for døve og hørselshemmede elever i Norge. Erfaringsmessig er det store forskjeller i kompetansen og tilretteleggingsviljen fra PPT-tjenesten i de ulike kommunene i Norge. Mange foreldre til døve og hørselshemmede elever møter på fagpersoner med en nedlatende, fordømmende og kunnskapsløs holdning til døve, hørselshemmede og tegnspråket. PP-tjenestene rundt om i landet har ikke den samme kompetanse og oversikt som Statped hva gjelder døve og hørselshemmede barn og unge. For mange PP-tjenester rundt om i landet er det i sjeldne tilfeller de kommer i berøring med døve og hørselshemmede barn og unge. Da sier jo det i seg selv at PP-tjenestens kompetanse på området også blir liten og vurderingene tilfeldige, og NDF synes å se at også økonomi, kunnskap- og ressursituasjonen i de aktuelle kommunene spiller i stor grad inn i vurderingene fremfor elevenes beste. En løsning hvor Statped får det overordnede ansvaret vil føre til effektivitet, forutsigbarhet og likebehandling for elevene det gjelder. Med dette lovpålagte ansvaret til Statped, vil det fortsatt være vilkår knyttet til denne rettigheten, men terskelen for dette må senkes slik at det blir forutsigbart for både skoleeier, kommune, foreldre og elever. Rettigheten skal være helt uavhengig av hørselsstatus.

Grensen 9, 0159 Oslo

Telefon: 23 31 06 30 Telefaks: 23 31 06 50 E-post: post@doveforbundet.no Hjemmeside: www.deafnet.no
Konto for gaver : 8200.06.08072 Bankgiro: 8200.01.77004 Organisasjonsnummer: 974 252 708

NORGES DØVEFORBUND

PRINSESSE MÄRTHA LOUISE ER NORGES DØVEFORBUNDS HØYE BESKYTTER

NDF leser videre i NOU 2019: 23 Ny opplæringslov, side 427, at departementet foreslår at også elever med hørselshemming som går i ordinære videregående skoler, og som bruker tolk, bør få anledning til å kunne velge å få opplæring i faget norsk tegnspråk. NDF er glade for at departementet ser viktigheten av å bruke tegnspråk og stiller seg bak dette forslaget. NDF mener at dette er et viktig skritt i veien mot bedre opplæringsvilkår for døve og hørselshemmede elever, men vi lurer på hvorfor dette bare gjelder elever i videregående skole og ikke allerede på grunnskolen eller i barnehage? NDF ønsker at dette forslaget skal gjelde alle døve og hørselshemmede barn og unge og allerede når de begynner i barnehage. NDF kjemper for en tospråklig oppvekst og mener at barn og unge er best tjent med flere ben å stå på når det gjelder deres språklige, kognitive, sosiale og emosjonelle utvikling.

4. Læreplan for døve og hørselshemmede elever

NDF leser også at grunnskoleelever med hørselshemming får rett til å velge opplæring i norsk tegnspråk etter læreplanen for norsk tegnspråk, med ekstra timeressurs. Elevene følger ellers ordinære læreplaner i alle andre fag. NDF er ikke enig med utvalget om at døve og hørselshemmede elever skal følge ordinære læreplaner i andre fag. Skolene skal i større grad tilby individuelle læreplaner til døve og hørselshemmede elever slik at de som f.eks. ikke kan følge musikkfaget til klassen, eller som har bedre utbytte av engelsk for døve, heller kan følge de læreplanene. NDF mener at hvorvidt man velger kun en (tegnpråk) eller alle fire læreplanene for døve og hørselshemmede elever, bør kunne vurderes individuelt for hver enkelt elev. Avgjørelsen må kunne evalueres underveis, med muligheter for endringer etter hvert i skoleløpet. Valget skal alltid tas med forståelsen av hva som er barnets beste.

5. Rett til opplæring i og på tegnspråk for KODA-barn

I paragraf § 4-4 til dette lovforslaget (opprinnelig §2-6 i Oppl.) ser NDF at det mangler definisjon på hvem som skal få opplæring i og på tegnspråk. Denne retten gjelder per dags tolkning kun for døve og hørselshemmede barn, men NDF mener at denne retten også må omfatte barn av døve foreldre (KODA). KODA-barn er hørende barn født inn i familier med døve/hørselshemmede foreldre og får da det norske tegnspråket som morsmål. Det mener vi gir grunn til at KODA-barn skal ha samme rett som alle andre barn til morsmålsundervisning.

I lovforslaget virker utvalget svært skeptisk til å utvide målgruppen for tegnspråk til å gjelde elever uten hørselshemming, «Utvalget ser gode grunner til at også elever som har tegnspråklige personer i sin nærmeste familie, bør få tilgang på opplæring i norsk tegnspråk. Det er imidlertid krevende å anslå økonomiske og administrative konsekvenser av en slik utvidelse. Det er blant annet krevende å lage en treffende avgrensning av målgruppen samt å avgjøre når eksempelvis en forelder eller et søsken har tegnspråk som *førstespråk*.” (s. 428). NDF stiller spørsmål til at utvalget samtidig åpner for at man skal kunne ha opplæring i tegnspråk på nærscole selv om man ikke har valgt fagplan for hørselshemmede. Dette mener NDF rimer ikke med dette argumentet om ressursutredning.

6. Skolefritidsordning for døve og hørselshemmede elever, § 5-5

I paragrafen § 5-5 om skolefritidsordning (SFO) ber NDF om at det i § 5-5, femte ledd, andre setning om forskrifter til skolefritidsordningen, føres til en bokstav, i, om tegnspråkarenaer for døve og

NORGES
DØVEFORBUND

NORGES DØVEFORBUND

PRINSESSE MÄRTHA LOUISE ER NORGES DØVEFORBUNDS HØYE BESKYTTER

hørselshemmede elever som benytter seg av skolefritidstilbudet. NDF mener at med denne bokstaven vil døve og hørselshemmede elever få rett til et større tegnspråkmiljø etter skoletid.

7. Rett til ekstra år på videregående for tegnspråklige, § 6-5.

NDF ser at det i høringsnotatet foreslås av utvalget å kutte på retten til ekstra år på videregående for tegnspråklige, slik det står i den opprinnelige oppl. § 3-1, 5 ledd, 3 setning. NDF er ikke enige i at dette foreslås kuttet i lovforslagets § 6-5. Utvalget begrunner dette med at elevene uansett har rett til ekstra år dersom de har vedtak om individuell opplæring og tilrettelagt opplæring. NDF mener at forslaget om å kutte ekstra tid for hørselshemmede i videregående tar ikke inn over seg praksis. Selv om norsk tegnspråk i dag regnes som et eget språk og ikke en form for spesialundervisning, så er bruk av blant annet tolk og hørselstekniske hjelpemidler i timene krevende. Å kunne få et ekstra år som mulighet uten å be om spesielt vedtak, vil virke mindre stigmatiserende og hindre at det blir forskjell på rettigheter.

8. Kapittel 10: Universell opplæring og individuell tilrettelegging og § 13-3 om Fjernundervisning

Utvalget skriver i lovforslagets § 10-1 om universell opplæring at "Kommunen og fylkeskommunen skal sørge for universell opplæring, det vil seie at opplæringa skal vere tilfredsstillande for flest mogleg utan individuell tilrettelegging." og at elever som trenger det kan få vedtak om individuell tilrettelegging etter § 10-3 og § 10-4.

NDF er skeptiske til at lovforslagets § 10-1 også skal gjelde barn og unge med hørselshemming. NDF mener det er en fare for at dette tar bort fokus på enkelteleven. Som nevnt i punkt 1. Opplæringsloven i sin helhet, så er døve og hørselshemmede barn enda mer forskjellige enn hørende barn, fordi språkdeprivasjon, språkmiljø og andre funksjonsnedsettelse kommer i tillegg til det at man er ulike mennesker med ulike personligheter og behov. Hypotesen om at man bare trenger spesiell tilrettelegging dersom det felles klasserommet ikke virker optimalt, er en innstilling som vil gå på bekostning av de døve, hørselshemmede og tegnspråklige barnas rettigheter. Døve og hørselshemmede barn får best utbytte av læring om de sitter i klasserom med færre enn 15 elever, med bestemt utforming av klasserom, med minst mulig visuell støy og med riktige tekniske hjelpemidler. Åpne klasserom, flere enn 15 elever og med den tradisjonelle plasseringen av elevenes pulter er til liten nytte for døve og hørselshemmede elever. Å integrere en døv eller hørselshemmet elev i en klasse med kun talespråklige fører riktignok til at eleven deltar i de samme aktivitetene som de øvrige elevene, men dette fører nødvendigvis ikke til at den døve eller hørselshemmede eleven blir ansett som eller føler seg som "en del av klassen", ifølge forskningsartikkelen av Patrick Kermit: "Hørselshemmede barns og unges opplæringsmessige og sosiale vilkår i barnehage og skole - Kunnskapsoversikt over nyere nordisk forskning". (2018)

Videre nevnes det i lovforslagets § 13-3 om *Gjennomføring av opplæringa med tekniske hjelpemiddel utan at læraren er til stades saman med elevane (fjernundervisning)* at det kan gjøres unntak fra hovedregelen i § 15-4 og tillate fjernundervisning dersom elevene og læreren kan kommunisere effektivt med tekniske hjelpemidler og at det er gode grunner til å gjennomføre opplæringen på denne måten. NDF er skeptiske til hva dette lovforslaget vil bety i praksis for døve og hørselshemmede elever. Døve og hørselshemmede elever går i større grad på sine nærskoler i dag

NORGES
DØVEFORBUND

NORGES DØVEFORBUND

PRINSESSE MÅRTHA LOUISE ER NORGES DØVEFORBUNDS HØYE BESKYTTER

enn de gjorde før og er som regel den eneste eller en av få hørselshemmede på sin skole uten mulighet til å være i et stimulerende språkmiljø der de møter på både jevnaldre og voksne hørselshemmede og tegnspråkbrukere.

NDF mener at paragrafene kan overdrive betydningen av individuell tilrettelegging og fjernundervisning som god pedagogikk innen universell opplæring. Vi vet at blant annet rådmannen i Trondheim ønsker å bruke en slik betegnelse for å kutte i spesialpedagogikk og individuell tilrettelegging. *(Betegnelsen «universell» tydeliggjør og signaliserer at skolen skal gi en opplæring som retter seg mot alle elever. Med universell opplæring menes en faglig, metodisk og sosial tilpasning av opplæringen slik at elevene får realisert sitt potensial i så stor utstrekning som mulig innenfor fellesskapet, og med minst mulig behov for egne ordninger for enkeltelever)*

NDF mener derfor at kommunene og fylkeskommunene skal og må strekke seg i større grad for å finne løsninger, slik at døve og hørselshemmede elever kan gå i større tegnspråklige klasser med andre tegnspråklige. Det skal ikke være kommunenes økonomi eller kompetanse som avgjør hvilken skole den døve og hørselshemmede eleven skal gå på. Eleven, foreldre, foresatte, og evt. verge, skal høres og meningene deres skal vektlegges sterkt. Elevens beste skal være i fokus, slik det kommer frem i lovforslagets § 1-1 og spesielt § 2-1. Kommunene skal ikke lene seg på mulighetene fjernundervisningen gir. For på side 425, i NOU 2019: 23 Ny opplæringslov, foreslås det fra Utdanningsdirektoratet det at det er ønskelig med endringer i opplæringsloven slik at det åpnes for å gjennomføre opplæring i tegnspråk som fjernundervisning. NDF er sterkt skeptiske til at det åpnes for å bruke fjernundervisning for å samle døve og hørselshemmede elever til tegnspråklig undervisning. NDF er skeptiske til at det kan ivaretas et godt stimulerende læremiljø rundt hver enkelt elev om de skal bruke dataskjermer til hver undervisning. NDF mener derfor at det i lovforslaget må legges vekt på at kommunen og fylkeskommunene skal drive interkommunalt/interfylkeskommunalt samarbeid for hørselshemmede elever, uavhengig av kommunenes/fylkeskommunenes økonomi.

NDF mener at et godt tegnspråklig miljø er det beste for hvert enkelt døv/hørselshemmet elev sin språklige, sosiale, kognitive og emosjonelle utvikling. Derfor vil NDF at lovforslagets § 4-4, 2. ledd om at dersom skolen ikke har lærarar som kan gi opplæring i norsk teiknspråk, kan opplæringa givast på ein annan skole, siste setning endres til at opplæringa skal gis på en annen skole der det er flere tegnspråklige elever.

NDF støtter utvalgets kommentar om at det ikke vil være tillatt med fjernundervisning for å spare penger (s. 308, i NOU 2019: 23 Ny opplæringslov). Utvalget poengterer dette med at kommunene ikke kan la være å forsøke å rekruttere lærere eller å la være å opprette tilbud de ellers ville ha gjort, ut fra økonomiske hensyn. Utvalget skriver videre at grunnlaget for å opprette fjernundervisningen må inneholde gode grunner for å organisere opplæringen på denne måten og være pedagogisk forsvarlig og trygt. NDF støtter dette utsagnet og legger til at ut ifra perspektivet til norsk tegnspråk, så kan ikke fjernundervisning erstatte fysisk oppmøte, opplæring og sosialt miljø.

9. Opplæringsspråk og hovedmål på hver skole, § 13-4.

Norsk tegnspråk blir i dag ikke lenger sett på som et spesialpedagogisk hjelpemiddel men som et eget språk. Til høsten 2020 blir den nye Språkloven vedtatt og i den står det særskilt et eget kapittel om norsk tegnspråk. NDF ønsker derfor at paragrafen § 13-4 om opplæringsspråk og hovedmål på hver skole også skal inneholde norsk tegnspråk. Paragrafen § 13-4 første ledd sier at *opplæringa skal vere på norsk eller samisk*. NDF ønsker å føye til i forskrifter eller etterarbeid at norsk betyr norsk

NORGES DØVEFORBUND

PRINSESSE MÄRTHA LOUISE ER NORGES DØVEFORBUNDS HØYE BESKYTTER

tale, norsk skrift og norsk tegnspråk. På side 392 i NOU 2019: 23, Ny opplæringslov, står det at "Utvalget viser dessuten til at det primære formålet er å sikre elevene, uavhengig av skriftspråk, lik tilgang til *læremidler* på eget hovedmål." NDF oppfatter det som at døve og hørselshemmede elever skal ha lik tilgang til læremidler i og på tegnspråk på lik linje som samisk-talende elever skal ha tilgang på læremidler i og på samisk og nynorsk-talende elever skal ha tilgang på læremidler i og på nynorsk.

Dersom vi ser norsk tegnspråk i dimensjonen tilgjengelighetsperspektivet, som handler om tilgjengelighet for tegnspråklige hørselshemmede, betyr det at norsk tegnspråk er det eneste språket som kan, mer eller mindre, sikre full og tilnærmet likeverdig tilgjengelighet til storsamfunnet. Dette tilsier at det er hensiktsmessig og nødvendigvis med en individuell rettighet. Uten en lovfestet språkrettighet vil døve og hørselshemmede elever bli en svært sårbar og utsatt gruppe. Det er allerede vanskelig å sikre døve og hørselshemmede elevers rett på opplæring i og på norsk tegnspråk, og uten denne lovfestede retten, frykter vi at enda færre barn får tilgang til den språkundervisningen de har krav på. Vi anbefaler utvalget å la de individuelle rettighetene stå ved siden av de andre endringene lovforslaget foreslår. Det er for oss vanskelig å se hvordan fravær av individuelle rettigheter skal medføre en bedret situasjon for barn og unge med behov for undervisning i og på tegnspråk. Fokuset bør flyttes til hvordan de individuelle rettighetene kan i størst mulig grad oppfylles på en bedre måte til barn og unge sitt beste.

10. Kompetansekrav, § 15-2 og 15-3.

Kompetansekravene til NTS-lærere må forsterkes og komme tydelig frem, på samme måte som for samisk og andre minoritetsspråk. Vi ser at det ikke er noen spesifikke krav til kompetansen i paragrafene § § 10-6, 15-2 og 15-3 om kompetansekrav, selv om det står klart i forskriften til den opprinnelige opplæringsloven. Ordlyden i paragrafen gir muligheter for tolkning, og erfaringsmessig er det ulikheter landet rundt om kompetansen til NTS-lærere. Vi mener at for å kunne videreføre en god språkutvikling må lærerne ha mer faglig tyngde og kunnskap om tegnspråk, døve og hørselshemmede og historien til samfunnet. Videre mener NDF at morsmålskompetanse må vektlegges sterkt ved ansettelse av personale som skal jobbe med tegnspråklige barn og unge. Man kan ikke undervurdere den førstehåndskunnskapen lærere med tegnspråk som morsmål har og vil videreføre til døve og hørselshemmede elever. Praksisen med 30/60 stp. må bestå, men at det også skal vektlegges sterkt at man har morsmålskompetanse i tegnspråk, selv om man ikke nødvendigvis har tatt 30/60 stp. i norsk tegnspråk. NDF mener det bør føyes til forskrifter om kompetansekrav at positiv forskjellsbehandling her skal gjelde døve og tegnspråklige hørselshemmede lærere. De har førstehåndskunnskap om tegnspråk og bør få fritak fra kravet om 30/60 stp. i norsk tegnspråk. Kravet om relevant kunnskap om andre fag de skal undervise i skal bestå.

OsloMet (tidl. HiOA) sendte inn et forslag til et tegnspråkløft i revidert statsbudsjett for å styrke forskning på norsk tegnspråk og øke kapasiteten på undervisning i og om norsk tegnspråk. OsloMet har fått tildelt 40 nye studieplasser til tegnspråk, og er i ferd med å styrke tilbudet. Den vedvarende manglende satsingen på forskning på norsk tegnspråk (med unntak fra støtte til et korpus til norsk tegnspråk ved NTNU) er dog illustrerende for manglende vilje til å satse på forskning og utvikling av norsk tegnspråk, og at det mangler forståelse og kunnskap om tegnspråk blant myndighetene.

Norsk tegnspråk trenger å forskes på, på lik linje som andre språk, det trengs å etableres en holdning om at tegnspråk er et fullverdig språk og det trengs å bygges opp korpus om det norske tegnspråket

NORGES DØVEFORBUND

PRINSESSE MÄRTHA LOUISE ER NORGES DØVEFORBUNDS HØYE BESKYTTER

på lik linje med bokmål, nynorsk, samisk, kvensk, og andre språk. Manglende kompetanse i og om tegnspråk, og om regelverket rundt undervisning til døve og hørselshemmede elever både hos skoleledere og lærere gjør til at døve og hørselshemmede elever ofte ikke får kompetente lærere til å undervise dem.

NDF ser også at utvalget foreslår i NOU 2019: 23, kapittel 38, side 510, å videreføre kravet om kompetanseutvikling, men ikke kravet om et system for kompetanseutvikling. NDF mener det er uheldig å ikke ha et system for kompetanseutvikling spesielt med tanke på lærere som underviser døve og hørselshemmede elever. Kravet om et system for kompetanseutvikling bør videreføres og utvikles slik at det settes rutiner på oppfølging av kompetanseutviklingen hos lærere som underviser døve og hørselshemmede elever samt sanksjonsmuligheter for skoler som bryter dette kravet. NDF vet videre at døve og hørselshemmede lærere ikke har samme mulighet til karriereutvikling på samme måte som sine hørende kolleger. NDF er enig med Utdanningsforbundets innspill om at fastsetting av hva som skal til for å kunne bli ansett som kvalifisert lærer, bør være et nasjonalt ansvar og ikke et skoleeieransvar. NDF mener at med denne formuleringen og potensiell bestemmelse, vil det føre til likebehandling av døve og hørselshemmede elever rundt om i Norge. NDF er også enig med Norsk Lektorlag om at lærere og lektorer bør gis rett og plikt til jevnlig etter- og videreutdanning. Denne retten og plikten bør gjelde særlig for lærere og lektorer som jobber med døve og hørselshemmede elever. NDF ønsker at Kunnskapsdepartementet har det overordnede ansvaret for dette og sette føringer for dette. NDF ber om at det ikke overlates til kommunenes skjønn og egenvurdering.

11. ASK-paragrafene §2-16 og § 3-13.

NDF ser at utvalget har fjernet paragrafene § 2-16 og § 3-13 om Alternativ og Supplerende Kommunikasjon (ASK). NDF mener at paragrafene bør videreføres til det nye lovforslaget. ASK er språk og de som har ASK som sitt språk skal ha samme rettigheter som de som har norsk tegnspråk og punktskrift som sitt språk. Læremidler, kompetansekrav og rett til kursing må forsterkes.

12. Kapittel 14: Rett til rådgiving, § 14-1 og § 14-2.

NDF ser at retten til rådgivning er ytterligere formulert i det nye lovforslaget sammenlignet med den opprinnelige loven. NDF støtter innholdet i paragrafene, men ønsker å føye til at retten til å få rådgiving også må gjelde retten til å få rådgiving av *kompetent og kvalifisert personell*. Det må stilles krav til relevant kompetanse om døve og hørselshemmede i forskrift.

NDF har erfart at rådgivere rundt om i skolene som gir råd til døve og hørselshemmede elever, ofte gir dårlige råd på bakgrunn av sin egen begrensede kunnskap om døve og hørselshemmede. De samme rådgiverne gir også dårlige råd til skoleledelsen og lærerne om hva de kan gjøre for de døve og hørselshemmede elevene for å få utviklet elevenes potensiale mest mulig. NDF erfarer ofte at negative holdninger og mangel på reell kunnskap om døve og hørselshemmede, påvirker hvilke råd rådgiverne gir og hvordan de forholder seg til døve og hørselshemmede elever.

NORGES DØVEFORBUND

PRINSESSE MÄRTHA LOUISE ER NORGES DØVEFORBUNDS HØYE BESKYTTER

13. Fylkesmannen som klageinstans.

NDF ser at utvalget foreslår at staten ikke får et eget klageorgan som kan behandle saker der staten blir klaget inn på. NDF er sterkt uenige i dette forslaget. Det er bekymringsfullt at staten skal behandle saker uten å ha et eget apparat til å håndtere disse sakene. NDF har erfart at mange familier som klager direkte til staten blir avvist og henvist til ordlyd og bortforklaringer. Staten støtter stort sett kommunene etter vår erfaring. Fylkesmannen som klageinstans må beholdes og fylkesmannen må forpliktes til å lære seg om døve, hørselshemmede, norsk tegnspråk og historien til denne gruppen før en vurdering tas av fylkesmannen.

14. Avsluttende kommentarer

NDF ser med glede at utvalget har tatt med flere av NDF sine innspill i tidligere runder til dette lovforslaget. Dette mener NDF er et viktig skritt i retning en bedre opplæringslov som tar for seg de universelle og individuelle rettighetene til alle barn og unge uavhengig av funksjonsnivå, kunnskapsnivå og opplæringspotensiale. NDF takker utvalget for muligheten til å komme med ytterligere kommentarer og innspill. Til slutt vil vi nevne at det står i Prop. 103 L (2015-2016) at bestemmelsen om tegnspråkopplæring for barn under opplæringspliktig alder ble flyttet fra opplæringsloven til barnehageloven. Hva dette har betydd for rettighet i praksis for disse barna? Dette er et viktig spørsmål vi i NDF håper departementet og utvalget kan svare på.

Vi i NDF er åpne for ytterligere dialog med departementet og utvalget om de punktene vi har nevnt.

Med vennlig hilsen

Norges Døveforbund

Elisabeth Frantzen Holte
Kons. Generalsekretær

Adriana Fjellaker
Interessepolitisk medarbeider

Filnavn: Brevmal NDF.DOCX
Katalog: /Users/adrianafjellaker/Library/Containers/com.microsoft.Word
/Data/Documents
Mal: C:\Users\EvaSkovli\Downloads\brevarkMeraakerny.dotx
Tittel:
Emne:
Forfatter: Eva Skovli
Nøkkelord:
Merknader:
Opprettelsesdato: 30.06.2020 14:07:00
Versjonsnummer: 2
Sist lagret: 30.06.2020 14:07:00
Sist lagret av: Adriana Rikke Mehlum Fjellaker
Samlet redigeringstid: 1 minutt
Sist skrevet ut: 30.06.2020 14:07:00
Ved siste fullstendige utskrift
Antall sider: 12
Antall ord: 6 610
Antall tegn: 36 408 (ca.)